

Terveyden lukutaito ammattilaisten tärkeänä osaamisalueena

12.12.2024

SeAMK on kolmen vuoden ajan ollut mukana pohjoismaisessa *Tackling skills gaps of health and social care professionals to promote health literacy of persons at risk of dementia* (Skills4HL) -hankkeessa (Euroopan komissio, 2022). Hankkeessa on kehitetty tulevien sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten terveyden lukutaidon osaamista. Erityisenä mielenkiinnon kohteena on ollut muistisairauksiin liittyvän terveyden lukutaidon edistäminen. Hanke päättyy tammikuun 2025 puolivälissä. Päätössymposium järjestettiin 3.12.2024 Brysselissä (kuva 1), jonne kokoontuivat hankekonsortion edustajat Ruotsista, Tanskasta ja Suomesta sekä aiheesta kiinnostuneet asiantuntijat Belgiasta.

Kuva 1. SeAMKin Skills4HL-hankkeen asiantuntijoita Euroopan parlamentin edessä joulukuussa 2024 (kuva: Merja Hoffrén-Mikkola, 2024).

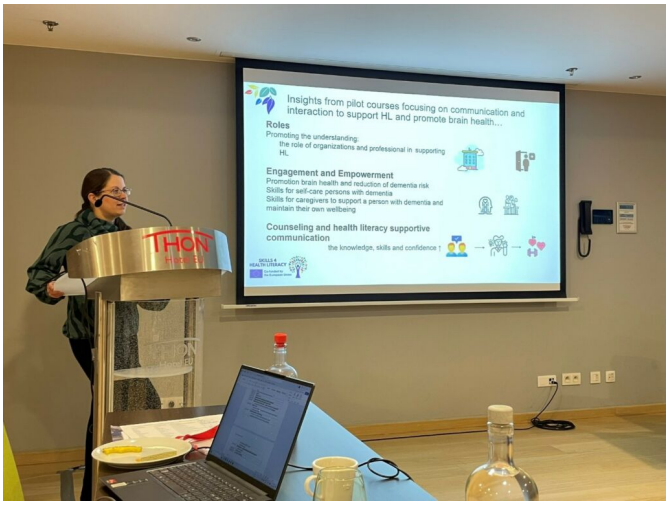
Symposiumissa esiteltiin monipuolisesti Skills4HL-hankkeen eri vaiheita ja niissä syntyneitä tuotoksia. Hanke alkoi niin sanotulla pöytätutkimuksella (desk research), jossa tehtiin kirjallisuushakuja ja tarkasteltiin korkeakoulujen opetussuunnitelmia. Lisäksi toteutettiin fokusryhmä- ja yksilöhaastatteluja muistisairausosaamista omaaville ammattilaisille sekä muistisairautta sairastaville ja heidän läheisilleen. Kerätyn tiedon pohjalta rakennettiin korkeakoulutukseen suunnatut sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten osaamisprofiilit (Turunen ym., 2022), jotka toimivat lähtökohtana opetussuunnitelman ja sen sisältämien opintojaksojen kehittämiselle.

Hankkeessa kehitettiin tulevien ammattilaisten osaamista

Opetussuunnitelma rakentuu neljästä opintojaksosta, joista muodostuu 10 opintopisteen kokonaisuus. Opintojaksojen teemat ovat seuraavat: 1) johdanto muistisairauksiin ja terveyden lukutaitoon, 2) terveyden lukutaidon huomioiva hoito ja hoiva muistisairauksissa, 3) didaktiset ja pedagogiset ratkaisut muistisairauksiin liittyvän terveyden lukutaidon edistämisessä, 4) terveyden lukutaitoa ja aivoterveellisiin elintapamuutoksiin sitoutumista edistävä kommunikaatio ja vuorovaikutus. Jokainen hankkeeseen osallistunut pohjoismainen

korkeakoulu kehitti yhden edellä mainituista opintojaksoista ja pilotoi sitä omassa korkeakoulussaan norjalaista korkeakoulua lukuun ottamatta. SeAMKissa pilotoimme kommunikaatioon ja vuorovaikutukseen liittyvää opintojaksoa yhteensä kolme kertaa ja pilottiopintojaksoille osallistui lähes 90 opiskelijaa. Suurin osa pilotointiin osallistuneista oli YAMK-opiskelijoita, jotka osallistuivat Campus Onlinen kautta järjestetyille opintojaksoille. Yksi pilottijaksoista oli kohdennettu sosiaali- ja terveysalan AMK-opiskelijoille.

Esittelimme päätössymposiumissa pilotoinnin antia ja oppeja. Opintojaksoille osallistuneilta opiskelijoilta kerättiin palautteet Webropol-kyselyn sekä osalta opiskelijoista myös fokusryhmäkeskustelun avulla. Opiskelijoiden palaute oli myönteistä ja opintojaksot koettiin tarpeelliseksi ammatillisen osaamisen kehittymisen näkökulmasta. Esitimme symposiumissa kolme avainasiaa opiskelijoiden esille tuomien näkökulmien ja opintojaksoilla muodostuneen yhteisen ymmärryksen perusteella: 1) sosiaali- ja terveysalalla toimivien ammattilaisten rooli muistisairausriskin omaavien sekä muistisairauteen sairastuneiden ja heidän läheistensä terveyden lukutaidon ja voimaantumisen tukemisessa on merkittävä, 2) näyttöön perustuvien aivoterveyttä edistävien toimien jalkauttaminen käytäntöön edellyttää terveyden lukutaitoisten organisaatioiden ja niissä työskentelevien ammattilaisten sitoutumista, 3) sekä proaktiivinen aivoterveyttä edistäviin elintapoihin ohjaaminen että muistisairautta sairastavien ja heidän läheistensä kanssa toimiminen edellyttävät ammattilaiselta hyviä vuorovaikutustaitoja ja terveyden lukutaitoa tukevien kommunikaatiomenetelmien käyttöä (kuva 2).

Kuvat 2 ja 3. SeAMKin Skills4HL-hankkeen asiantuntijat esittämässä Suomessa saatuja kokemuksia

opintojaksojen pilotoinneista (kuvat: Merja Hoffrén-Mikkola, 2024).

Myös partnerikorkeakouluissa pilotoidut opintojaksot ovat osoittaneet muistisairauksiin liittyvän terveyden lukutaidon olevan merkityksellinen sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten osaamisen alue. Pilotoinnin myötä on rakennettu paljon oppimateriaalia, joka tulee avoimesti saataville verkossa julkaistavaan käsikirjaan. Lisäksi hankkeessa on tehty kaikille avoin englanninkielinen MOOC-kurssi, joka johdattelee muistisairauksiin liittyvään terveyden lukutaitoon. Terveyden lukutaito aiheena on ajankohtainen liittyen yhteiskunnassa käynnissä oleviin muutoksiin. Jatkossa aiheen tutkimus- ja kehittämishankkeilla voidaan tuottaa sosiaali- ja terveysalalla työskenteleville ammattilaisille lisää tietoa terveyden lukutaidon huomioimisesta asiakas- ja potilastyössä (Eronen 2021, s. 182–183).

Symposiumissa vaikuttavia asiantuntijapuheenvuoroja

Hankkeen ja sen tulosten esittelemisen lisäksi symposium sisälsi useita vaikuttavia asiantuntijapuheenvuoroja ja paneelikeskustelun. WHO:ta edustanut Caroline Bollars sitoi Skills4HL-hankkeen toiminnan WHO:n strategiseen asiakirjaan *”a global health agenda for 2025–2028 – promoting, providing and protecting health and well-being for all”* (WHO 2024), joka toimii tiekarttana kestävän kehityksen mukaiseen globaaliin terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Terveyden lukutaitoa laajasti tutkinut professori Stephan Van den Broucke Louvainin katolisesta yliopistosta kannusti rakentamaan terveyden lukutaidon osaamista systeemisesti alkaen tiedon tuottamisesta, sen implementoinnista käytäntöön ja saavutettaviksi materiaaleiksi, kumppanuuksien rakentamisesta, sosiaali- ja terveysalan rakenteiden ja toimintamallien kehittämisestä aina johtamiseen saakka. EUREGHAn johtaja Michele Calabro puolestaan puhui kiinnostavasti sosiaali- ja terveysalan henkilöstön osaamisen kehittämisestä. Hän korosti sitä, että henkilöstöön kohdistuu valtavasti erilaisia osaamisen kehittämisen paineita liittyen esimerkiksi substanssiin, kirjaamiseen, digitaalisuuteen, vuorovaikutukseen jne. Michele painotti, että osaamisen kehittämisessä tulisi yhdistää erilaisia osa-alueita laajemmiksi kokonaisuuksiksi pirstaleisuuden sijasta. Ajattelemme, että esimerkiksi simulaatio-oppiminen mahdollistaa luontevasti eri osaamisalueiden kytkeytymisen yhteen.

Tanskalainen psykologi Anneke Dapper-Skaaning piti inspiroivan esityksen sosiaali- ja terveysalan henkilöstön terveyden lukutaidon osaamisesta osana muistisairaiden henkilöiden arvostavaa kohtaamista. Hän korosti sitä, että pelkkä tieto ei riitä, vaan sen täytyy siirtyä käytännön tekemiseksi. Kun Anneke kiertää kouluttamassa hoivakotien henkilöstöä, hän ei mene sinne luennoimaan, vaan keskustelemaan ja asettamaan kysymyksiä, jotka saavat ammattilaiset reflektoimaan omaa päivittäistä toimintaansa. Anneke kuvasi muistisairaiden parissa toimimista jäävuorimallin kautta: usein näemme vain ennakko-oletuksiin ja vahvaan stigmaan perustuen muistisairausdiagnoosin ja sairauden vaikutuksia käyttäytymiseen, mutta emme ymmärrä käyttäytymisen taustalla olevia tekijöitä. Kun opimme näkemään pintaa syvemmälle ja ymmärtämään, mitä muistisairas henkilö viestii käyttäytymisellään ja, millaisia tarpeita ja voimavaroja hänellä on, parantuu niin muistisairaan henkilön elämänlaatu kuin henkilöstön työhyvinvointi.

Anneke Dapper-Skaaning kertoi hollantilaisen sairaanhoitajaopiskelijan Teun Toebesin The Housemates-kirjasta (Toebes, 2023) ja Human Forever -elokuvasta (De Jong & Toebes, 2023), jotka todennäköisesti

sopisivat hyvin myös suomalaisten ammattikorkeakouluopiskelijoiden oppimateriaaleiksi. Teun Toebes on parikymmenvuotias sairaanhoitajaopiskelija, joka asui yli kolme vuotta muistisairaiden hoivakodissa Hollannissa ja tämän jälkeen kiersi maailmaa vuosien ajan asuen hoivakodeissa neljässä maanosassa ja 11 maassa. Kirjassa ja dokumenttielokuvassa hän kuvaa kokemuksiaan muistisairaiden kohtaamisista ja näkemyksiään heidän saamastaan hoidosta ja hoivasta. Toebes kuvaa päivittäisten kohtaamisten merkityksellisyyttä ja tunnemuistia, jotka säilyvät, vaikka muistisairaus olisikin vaikuttanut muistiin edeltävästä elämästä. Kirjan saa tällä hetkellä luettua e-kirjana englanniksi ainakin Storytel-palvelusta.

Skills4HL-hanke on edistänyt korkeakoulussamme terveyden lukutaitoon liittyvää osaamista, jota meidän on tärkeää välittää tuleville sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille. Hankkeessa kehitettyä oppimateriaalia on mahdollisuus hyödyntää monien eri alojen koulutukseen ja hankkeen aikana kehitettyjä opintojaksoja voidaan myös sisällyttää opetussuunnitelmiin. Näin tapahtuu esimerkiksi Ikääntymisen asiantuntija yamk-tutkinnossa. Hankkeen päätössymposium veti upeasti yhteen hankkeessa tehtyä työtä. Laajemmalla yleisöllä on mahdollisuus päästä kuulemaan muistisairauksiin liittyvän terveyden lukutaidon merkityksestä kaikille avoimessa webinaarissa, joka järjestetään maanantaina **16.12.2024 klo 15–16.30**. Webinaariin voi ilmoittautua täällä: https://www.eventbrite.com/e/1104289221789?aff=oddtdtcreator**Katri Turunen**
TtT, yliopettaja
SeAMK

Merja Hoffrén-Mikkola
LitT, yliopettaja
SeAMK

Virpi Salo
KM, TtM, lehtori, opinto-ohjaaja
SeAMK

Lähteet

De Jong, J., & Toebes, T. (2023). Human forever. A Story About Love For Humanity [elokuva].

Eronen, J. (2021). Terveyden lukutaito: ajankohtainen mutta vähän tutkittu kansalaistaito. *Gerontologia*, *35*(2). https://journal.fi/gerontologia/article/view/97439/64026

Euroopan komissio. (2022). Erasmus+ hanketietokanta. Tackling skills gaps of health and social care professionals to promote health literacy of persons at risk of dementia. Haettu 14.12.2023. https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2021-1-SE01-KA220-HED-000031194

Toebes, T. (2023). The Housemates: Everything One Young Student Learnt about Love, Care and Dementia from Living in a Nursing Home (English Edition) (Laura Vroomen, kääntäjä.). September Publishing (3 Aug. 2023). (Alkuperäinen teos julkaistu 2021).

Turunen, K., Salo, V., & Hoffrén-Mikkola, M. (2022). Terveyden lukutaito ja sen hyödyntäminen muistisairausriskissä olevien ihmisten tukemisessa – osaamisprofiilien rakentaminen sosiaali- ja terveysalan

ammattilaisille. Teoksessa T. Hautamäki, A. Aalto, A. Alaverdyan & S. Saarikoski (toim.), *Osallisuus ihmistyössä*. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja B. Raportteja ja selvityksiä, 197–209. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022122873919

WHO. (2024). Draft Fourteenth General Programme of Work, 2025–2028. Advancing health equity and health systems resilience in a turbulent world: a global health agenda for 2025–2028. Promoting, providing and protecting health and well-being for all. https://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA77/A77_16-en.pdf